

*Jan
van
den
Noort
Archieven
Brabantse Delta*

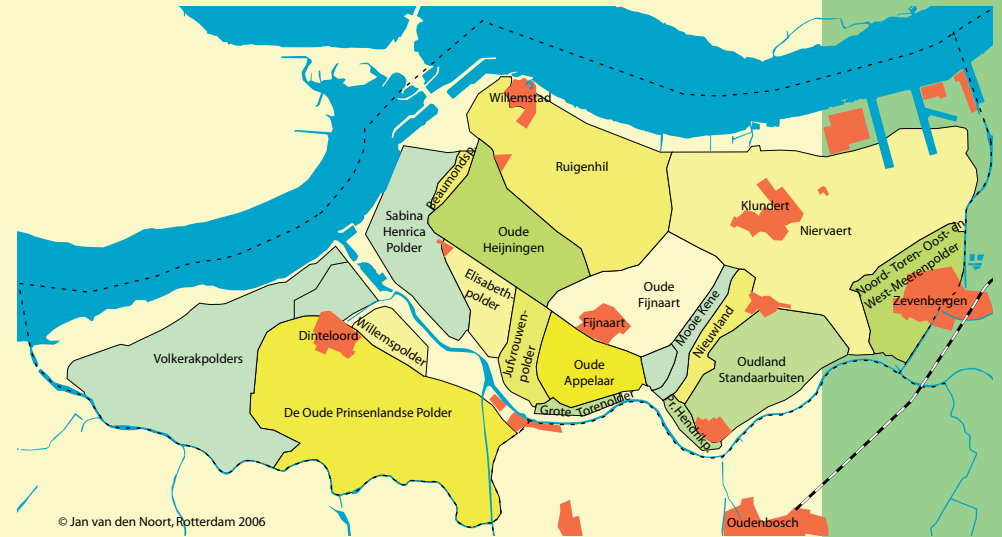
Onbekend maakt onbemind

Waterschap Brabantse Delta verzocht mij de waterstaatsgeschiedenis van West-Brabant te boek te stellen (publicatie 2009) en te onderzoeken welke rol de archiefinstellingen daarbij zouden kunnen spelen. Het boek ligt op streek. Ten aanzien van de archieven valt nog een wereld te winnen.

Veel waterschappen hebben een hoge leeftijd en een overzichtelijke archief, dat zich doorgaans op één plek bevindt en beheerd wordt door archivariissen met specifieke deskundigheid. De geschiedenis van Brabantse Delta is evenwel verspreid over ongeveer tweehonderd waterschapsarchieven, in vier externe archiefbewaarplaatsen (Bergen op Zoom, Oudenbosch, Breda en Tilburg) en enkele eigen archiefruimten. Voor de externe archivariissen is waterstaatsgeschiedenis een van de vele onderwerpen. De eigen archivariissen hebben niet alleen het verleden onder hun hoede. Ze hebben hun handen vol aan de toekomst van de jonge organisatie.

Laat ik de vinger meteen op de zere plek leggen. Brabantse Delta heeft een indrukwekkend erfgoed, waaraan nog heel veel werk moet worden verzet om de inhoud daadwerkelijk te ontsluiten. Ik haast me daaraan toe te voegen dat ook al heel veel goed werk is verricht. Het is evenwel buiten kijf dat het grote aantal archieven en de aanmerkelijke spreiding meer inspanningen zullen vergen om een optimale toegankelijkheid te realiseren.

Bij de start van mijn onderzoek, in 2006, waren de archieven die berusten bij Regionaal Historisch Centrum Bergen op Zoom en Regionaal Archief Tilburg alle geïnventariseerd en ontsloten met behulp van digitale inventarissen op de website. De archieven die onderdak vonden bij Regionaal Archief West-Brabant te Oudenbosch en Stadsarchief Breda waren slechts gedeeltelijk geïnventariseerd. Digitale inventarissen, voorzover beschikbaar, stonden niet op het web. Kortom de toegankelijkheid van de waterstaatsarchieven in beide archiefinstellingen liet veel te wensen over. De door gemeentelijke bezuiniging ingegeven beperkte openstelling van het Stadsarchief te Breda komt de toegankelijkheid van uw archieven evenmin ten goede.

De geschiedenis van Brabant kan zich verheugen in een grote belangstelling. Vrijwel ieder gemeente heeft een historische vereniging of heemkundekring en niets ligt meer voor de hand, dan dat Brabantse Delta zijn historische schatten deelt met de Brabanders. Maar vooral nog geldt het gezegde onbekend maakt onbemind. Het is nauwelijks bekend waar die 200 waterschappen liggen, wat ze met elkaar gemeen hebben, wat Brabantse Delta daarmee van doen heeft en wat in de archieven van het waterschap aan historische informatie te halen valt.

In 2006 is de vindbaarheid van de waterstaatsarchieven iets verbeterd, doordat ze niet alleen bij de afzonderlijke archiefinstellingen worden ontsloten, maar ook via een centrale toegang op de website van Brabantse Delta.

http://www.brabantsedelta.nl/het_waterschap/archieven

Met behulp van kaarten wordt de zoeker naar de gewenste digitale inventaris geleid. De bezoeker kan een kopie van de inventaris 'downloaden'. Daartoe worden de inventarissen van Tilburg, Bergen op Zoom en Oudenbosch, rechtstreeks van hun website geplukt. Die van Breda worden vooral nog door de server van het waterschap verzonden. Kopieën in pdf-formaat bieden tijdelijk soelaas.

De website beoogt de toegankelijkheid te verbeteren, enerzijds door de archieven cartografisch en in hun samenhang te presenteren, anderzijds door digitale inventarissen vlot beschikbaar te stellen - ook al zijn deze nog niet helemaal up-to-date of nog zeer voorlopig. Zowel waterschapsmensen als geïnteresseerde buitenstaanders kunnen de gewenste stukken zo gemakkelijker traceren. Maar het gevolg van die verbeterde toegankelijkheid is ook, dat fouten en foutjes, die in de chaos nauwelijks opvielen, nu onverbidde llijk aan het licht treden. Het betreft:

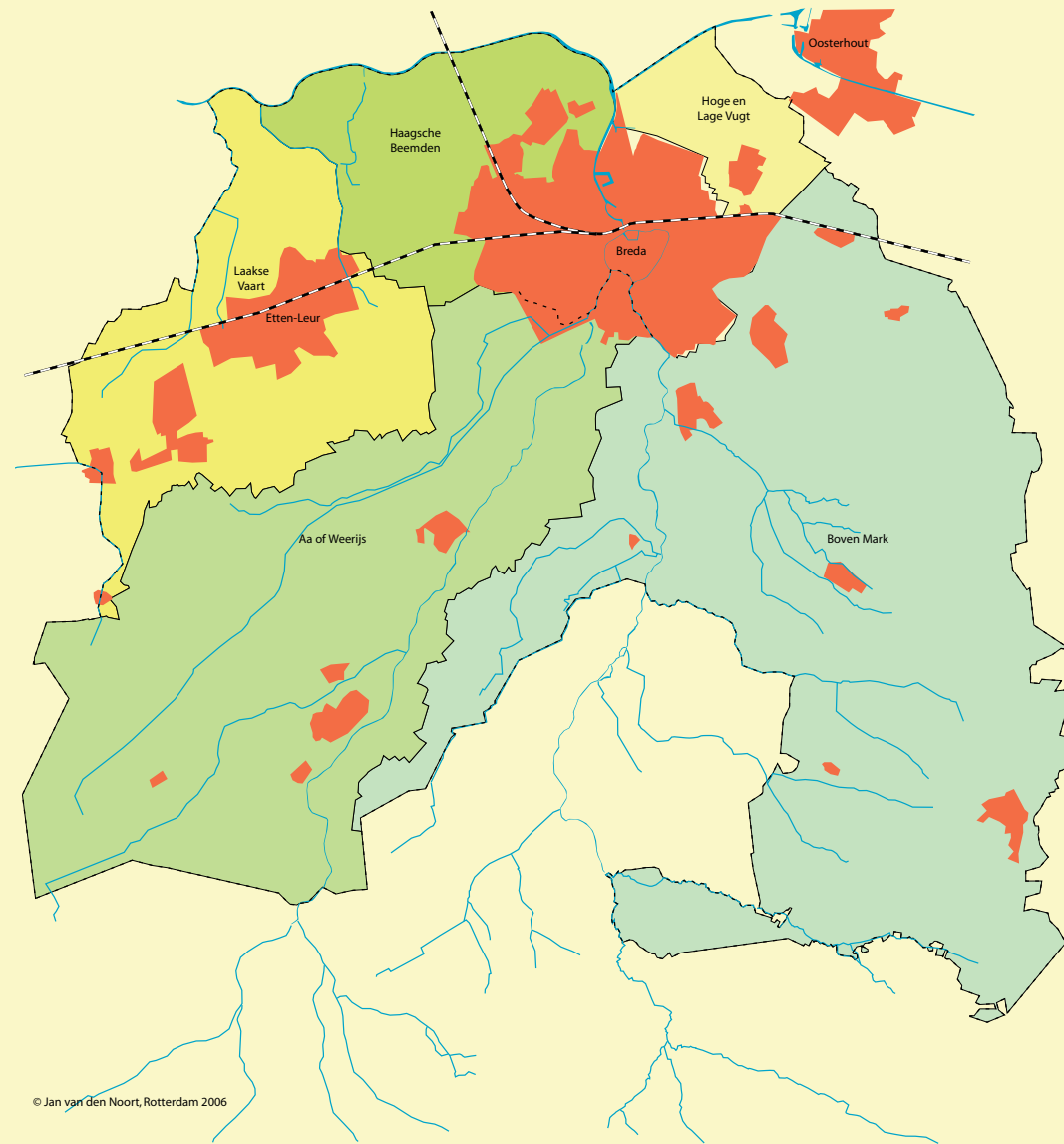
- a. inventarisatieachterstand
- b. sommige archieven zijn bij twee archiefinstellingen ondergebracht
- c. achterstand mbt de toegankelijkheid via internet

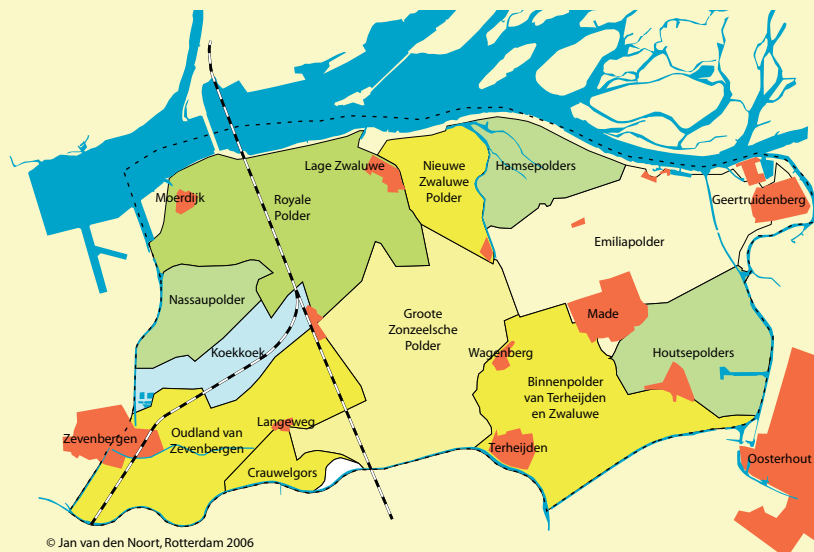
Hierachter geef ik een overzicht van de nog te inventariseren archieven. Het betreft zowel voorlopig geïnventariseerde, als slecht geïnventariseerde en niet geïnventariseerde archieven. Tot de inventarisatieachterstand reken ik ook de archieven waarvan de onderdelen over meer dan een archiefinstelling verspreid zijn. Samenvoeging van die archiefonderdelen ligt in de rede, aanpassing van de inventarissen ligt voor de hand.

De website was ook een stille wenk aan de archiefinstellingen om hun toegankelijkheid via internet te verbeteren. Die is nu vrij goed, maar voor Breda laten de resultaten nog te wensen over. De inventarissen zijn daar nog altijd niet toegankelijk via internet en de activiteiten op dat vlak geven reden tot zorg.

Verbetering is gewenst. Brabantse Delta doet er goed aan om de hand vooral in eigen boezem te steken. Archiefinstellingen hebben onvoldoende financiële armslag om die klus zonder hulp te klaren. Een deel van de achterstand is bovendien direct terug te voeren op de staat waarin Brabantse Delta en voorgangers de archieven werden overgedragen. Veel archieven ontberen een goede inventaris, een aantal is zelfs niet eens geïnventariseerd.

De archiefinstellingen kunnen een beter resultaat neerleggen, als vanuit Brabantse Delta duidelijker wordt aangegeven welk resultaten gewenst zijn. Ik geef u in overweging de afspraken met de betrokken archiefinstellingen aan te scherpen, opdat de inventarisatieachterstand wordt weggewerkt en de toegankelijkheid via internet wordt verbeterd.

Nog te inventariseren (meters onder voorbehoud)

Depot Brabantse Delta

Dongestroom 1976 tot heden, ca. 45 m.
 Hoogheemraadschap West-Brabant (HWB II; PM: HWB III) 1991-1999, ca. 120 m.
 Land van Nassau 1995-2003, ca. 40 m.
 Mark en Weerij 1994-1996, ca. 140 m.
 Scheldekwartier 1995-2003, ca. 30 m.

Breda

Aa of Weerij 1818-1994, 20m.
 Bovenmark 1879-1995, 32 m.
 Grote Zonzeelse Polder 1612-1825 (dubbelganger in Oudenbosch), 0,5 m.
 Laakse Vaart en voorgangers (1550)-1994, 11,5 m.
 Markgronden 1986-1995, 6 m.

Oudenbosch

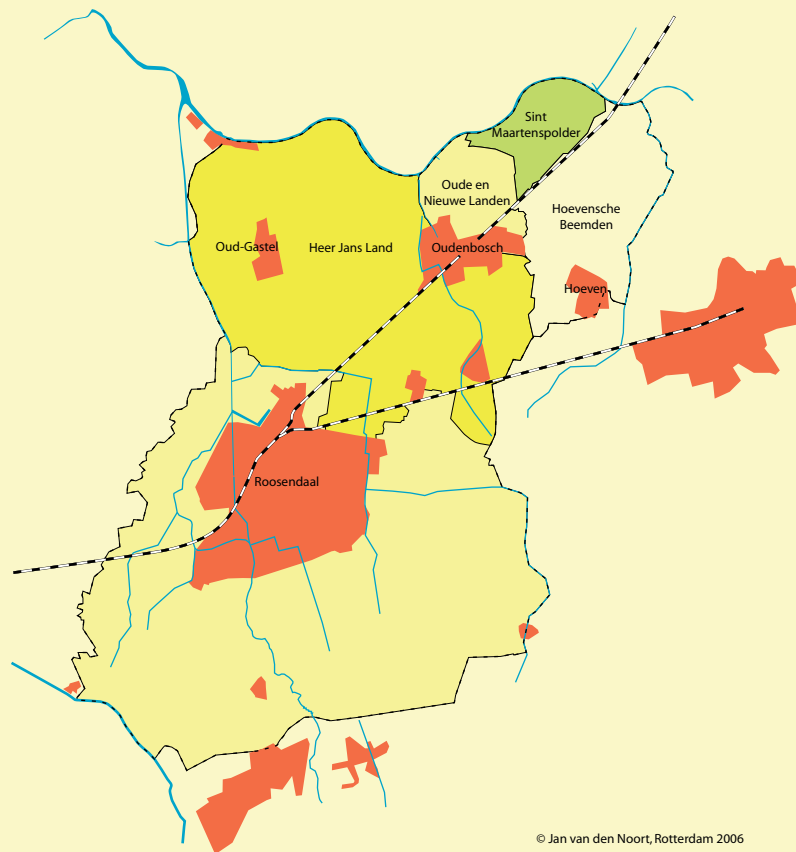
Amerkant en Zonzeel 1936-1972, 1 m.
 Emiliapolder, aanvulling 1955-1971, ca. 4 m.
 Grote Zonzeelse Polder 1742-1972 (dubbelganger in Breda), 9,5 m.
 Ham 1972-1995, ? m.
 Hamse Polders 1954-1972, 1 m.
 Hoevense Beemden 1591-1810 (dubbelganger in Bergen op Zoom), 2 m.
 Nassaupolder 1607-1972, 10 m.
 Nieuwe Moerdijk 1802-1949, 0,26 m
 Nieuwe Zwaluwe Polder 1878-1972
 Royale Polder
 - Bredase Polder 1909-1949, 0,26 m.
 - Elderenspolder en Landeke Voordag 1606-1948 (1949), 2 m.
 - Hoogland, genaamd De Bloken enz. 1663-1666, 0,1 m.
 - Samenwerkingsverband van Elderenspolder, Bredase polder, Hoogland, 0,1 m.
 Sint Maartenspolder 1483-1828 (dubbelganger in Bergen op Zoom), 3 m.
 Vierlingpolders 1989-1995

Bergen op Zoom

Hoevense Beemden (dubbelganger in Oudenbosch), 6,60 m.
 Sint Maartenspolder (dubbelganger in Oudenbosch), 2,45 m.

Tilburg

Polders van Zuidewijn en Cappel 1577-1800 (dubbelganger in Waalwijk), 3,10 m.

Niet geholpen, maar gehinderd

Breda heeft zijn inventarissen vooralsnog niet op internet staan. De centrale ontsluiting die ik voor Brabantse Delta realiseerde biedt enig soelaas, maar goed is anders. Voor Breda had ik slechts loodzware gescande bestanden tot mijn beschikking, die bovendien niet doorzoekbaar waren. Om het broodnodige overzicht te verkrijgen, nam ik dat voor lief; beter een half ei dan een lege dop.

Inmiddels heeft Breda die inventarissen zelf gescand en in pdf-bestanden gezet. Die bestanden zijn weliswaar minder zwaarlijvig en bovendien doorzoekbaar, maar jammer genoeg zit hier een addertje onder het gras. Met behulp van optical character recognition (OCR) werd het gescande materiaal machinaal gelezen. Daardoor kon aan het pdf-bestand een tekstbestand worden toegevoegd, waarmee het desgewenst kan worden doorzocht. De mogelijkheid om te zoeken staat of valt evenwel bij de kwaliteit van het tekstbestand. Ter toelichting heb ik hieronder een stukje gescande tekst opgenomen, alsmede het resultaat van OCR.

1551-1555. Kaarten inzake de plannen voor de aanleg van een hulpkanaal van de rivier de Hark naar noerdijk,

1551-1555. Kaarten inzake de plannen voor de aanleg van een hulpkanaal van de rivier de Hark naar noerdijk,

Wie alle voorkomens van het woordje 'Mark' en 'Moerdijk' wil aantreffen, moet dus ook zoeken op 'Hark' en 'noerdijk'. Bij pagina's die wat schuiner werden gescand is de kwaliteit ronduit abominabel. Hierachter heb ik enkele voorbeelden opgenomen uit de inventaris van het Hoogheemraadschap van West-Brabant.

De gebruiker heeft daar allemaal geen weet van. Die verkeert in de waan, dat het bestand optimaal werd doorzocht. Met correcte OCR-teksten valt heel goed te werken. Maar als correctie achterwege blijft, dan wordt de gebruiker niet geholpen, maar gehinderd.

-1.722.03.8	1153	Modelverordening Waterschapslasten. 1978	1 omslag
	1154	Stukken betreffende instelling en afschaffing wegomslag. 1978-1980	1 omslag
	1155	Stukken betreffende vaststelling grenzen t.b.v. heffing waterschapslasten. 1978-1987	1 omslag
	1156	Stukken betreffende afschrijvingsbeleid waterschapslasten en betreffende invordering aanslagen. 1984-1985	1 omslag
	1157	Stukken betreffende diverse aanslag waterschapslasten. Algemeen. 1986-1989	1 omslag
-1.722.03.8	1158	Bezwaar en beroep Stukken betreffende bezwaar en beroep betreffende verontreinigingsheffing. 1977-1989	1 omslag
-1.722.8	1159	Verordeningen t.a.v. de scheepvaart Stukken betreffende totstandkoming Heffingsverordening Scheepvaartrechten Hoogheemraadschap West-Brabant 1981. 1980-1990	1 omslag
	1160	Besluiten Algemene Vergadering inzake vaststelling tarieven op grond van Scheepvaartrechtenverordening. 1981-1984	1 omslag
	1161	Stukken betreffende standpuntbepaling t.a.v. pleziervaartuigenbelasting. 1982-1983	1 omslag

1153
1154
Modelverordening Waterschapslasten
1978
1 omslag
* * * ^ wegomslag.
1 omslag
1155
1156
1157
« k e n be«ende vaststelling grenzen ,.o.v. heffing «.ersCaps,
lasten.
1 omslag
1984-1985
en betreffende
1 omslag
diverse aanslag waterschapslasten. Algemeen.
1 omslag
-1.722.03.8
-1.722.8
1158
1159
1160
Bezwaar en beroep
Stukken betreffende bezwaar en beroep betreffende
1977-1989 verontreinigingsheffing.
1 omslag
Verordeningen t.a.v. de scheepvaart
-1990
1 omslag
1981-1984
1 omslag
1161
1982-1983^""* * " * " * • • » • > • tav. ptaie^artuigenpelasting.
1 omslag
69

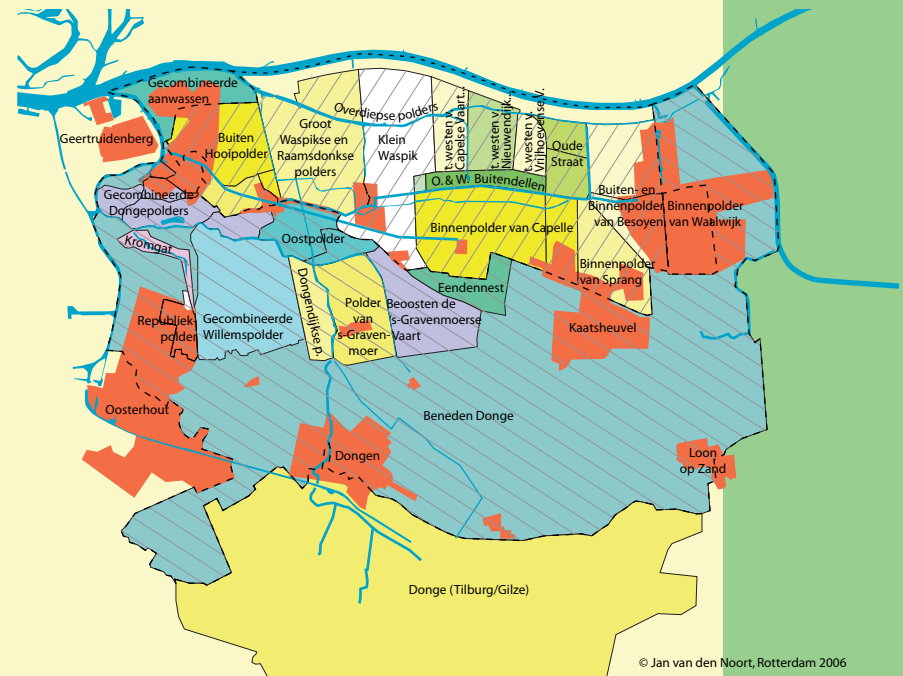
	1981-1986		1 omslag
1088	Stukken betreffende aanbesteding van werken, om wijze van aanbesteding en wijziging uniform aanbestedingsreglement. 1981-1989		1 omslag
1089 - 1091	Verontreinigingsheffing Stukken betreffende invordering. 1973-1988 1089. 1973-1976 1090. 1976-1982 1091. 1976-1988		3 omslagen
1092	Aanschrijvingen bedrijven inzake heffing op lozing van zware metalen. 1976-1977 N.B. Zie ook heffingsverordening 1975, 3e wijziging.		1 omslag
1093 - 1097	Heffingsverordening Verontreiniging Oppervlaktewater. 1975-1990 1093. (Wijziging) Heffingsverordening 1975. 1e t/m 8e wijziging. 1978-1980 1094. Stukken betr. totstandkoming en uitvoering Heffingsverordening 1979. 1978-1982 1095. Wijziging Heffingsverordening 1979. 1e t/m 8e wijziging. 1979-1985 1096. Stukken betr. totstandkoming Heffingsverordening 1986. 1985-1986 1097. Wijziging Heffingsverordening 1986. 1e t/m 4e wijziging. 1986-1990 N.B. Zie ook invoering Bevoeghedenwet. -1.722.1		6 omslagen
1098 - 1099	Correctiefactoren, herleidingsfactoren en volumecorrectie. 1977-1980 1098. 1977-1979 1099. 1978-1980		2 omslagen
1100	Stukken betreffende vaststelling van tabel afvalwatercoëfficiënten. 1977-1980		1 omslag
1101	Stukken betreffende instelling, samenstelling en taak beraadsgroep Verontreinigingsheffing. 1977-1988		1 omslag
1102 - 1111	Stukken betreffende vaststelling bedrag per ie. 1977-1989 1102. Algemeen. 1978-1989 1103. 1977-1980 1104. 1981-1982 1105. 1983 (inclusief moltie Kameraat)		10 omslagen

1981-1986
i
ii
-1.722 (1)
il
1088
1092
1981-1989
1 omslag
aanbesteding
1 omslag
Verontreinigingsheffing
1089 - 1091 Stukken betreffende invordering.
1973-1988
1089. 1973-1976
1090. 1976-1982
1091. 1976-1988
3 omslagen
Aanschrijvingen bedrijven inzake heffing op lozing
1976-1977 van zware metalen.
N.B. Zie ook heffingsverordening 1975, 3e wijziging.
1 omslag
1093-1097 Heffingsverordening Verontreiniging Oppervlaktewater
1975-1990
1098 - 1099
N.B. Zie ook invoering Bevoeghedenwet. -1.722.1
Correctiefactoren, herleidingsfactoren en volumecorrectie
1977-1980
1098. 1977-1979
1099. 1978-1980
2 omslagen
1100
Stukken betreffende vaststelling van tabel afvalwatercoëfficië
T " //-1980 nten.
1 omslag
1101
1977-1988
1 omslag
1102 - 1111
Stukken betreffende vaststelling bedrag per ie
1977-1989
1102. Algemeen. 1978-1989
1103. 1977-1980
1104. 1981-1982
1105. 1983 (inclusief moltie Kameraat)
65
10 omslagen / " , >

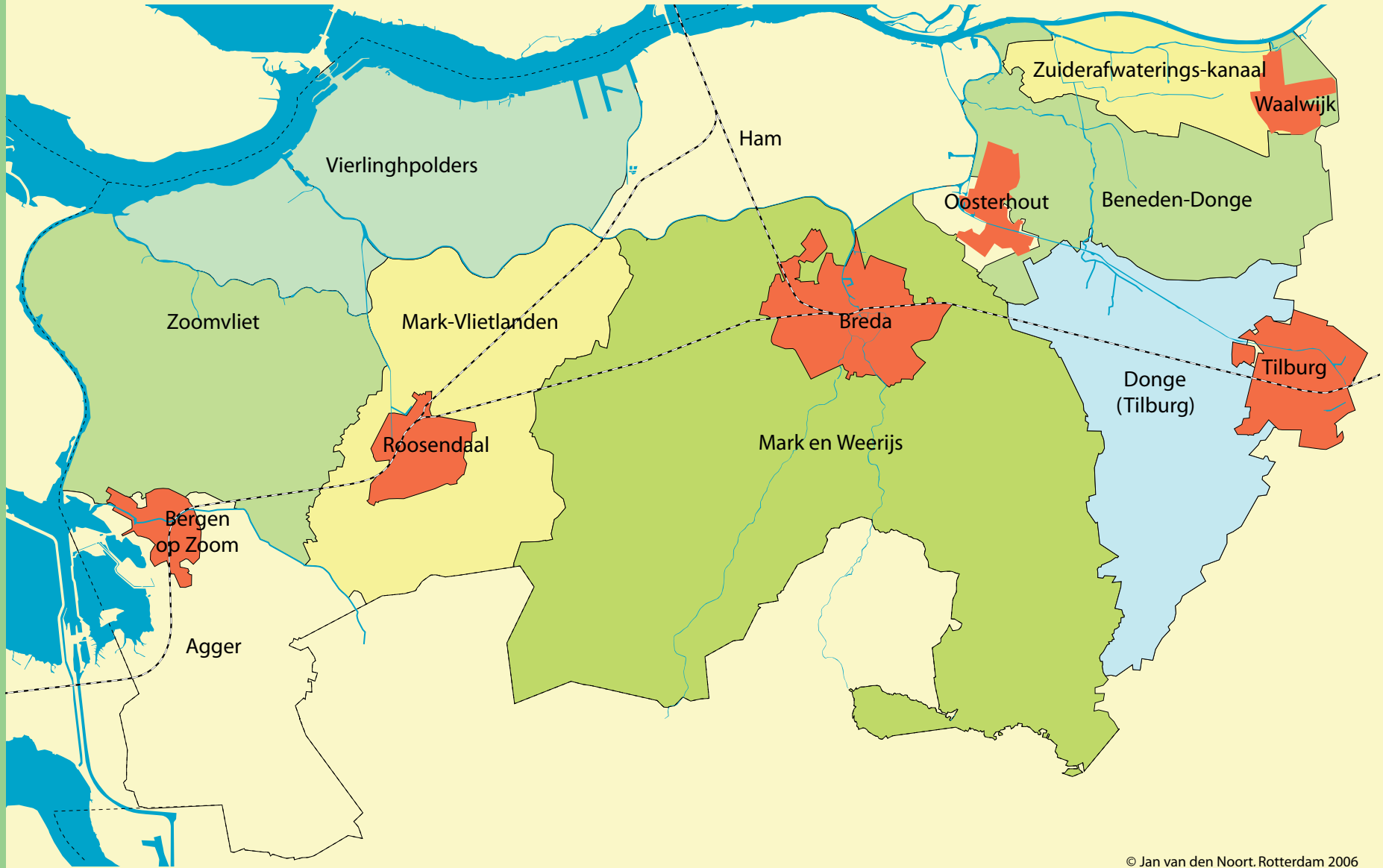
De algemene en de digitale toegankelijkheid van de waterschapsarchieven behoeft verbetering. Naast de gesignaleerde achterstand dienen zich nog enkele andere problemen aan.

- Veel recent kaartmateriaal is in het ongereede geraakt, omdat de grote formaten afzonderlijk werden opgeborgen en naar zich laat aanzien bij de fusie werden vernietigd. In de Bredase archieven trof ik kaarten aan die zo strak waren opgerold dat ze niet kunnen worden geraadpleegd zonder het materiaal te beschadigen. De kaarten waren ook vaak niet genummerd.
- In menig geïnventariseerd archief zitten nog materialen die daar niet in thuis horen (nietjes, paperclips, plastics enz.).
- Tijdens het digitaliseren van de inventarissen verdwenen dikwijls het titelblad (met auteur, titel en jaartal), de inleiding en de verantwoording. Soms werd een nieuw titelblad voor het oude geplakt, met het gevolg dat menig inventaris nu vier titelbladen heeft met vier verschillende titels. De aangebrachte wijzigingen werden zelden verantwoord. Correct verwijzen is daarmee haast onmogelijk.
- Breda voegde archieven uit verschillende perioden samen zonder de inventarisnummers aan te passen. Het gevolg is dat deze nummers twee keer voorkomen en dat verwijzen en vinden erg lastig is.
- Gelukkig is er ook vooruitgang. De nieuwe titelbladen van de inventarissen van Mark en Dintel en Roosendaalsche en Steenbergse Vliet hebben de heemraadschappen posthuum tot hoogheemraadschap gepromoveerd.

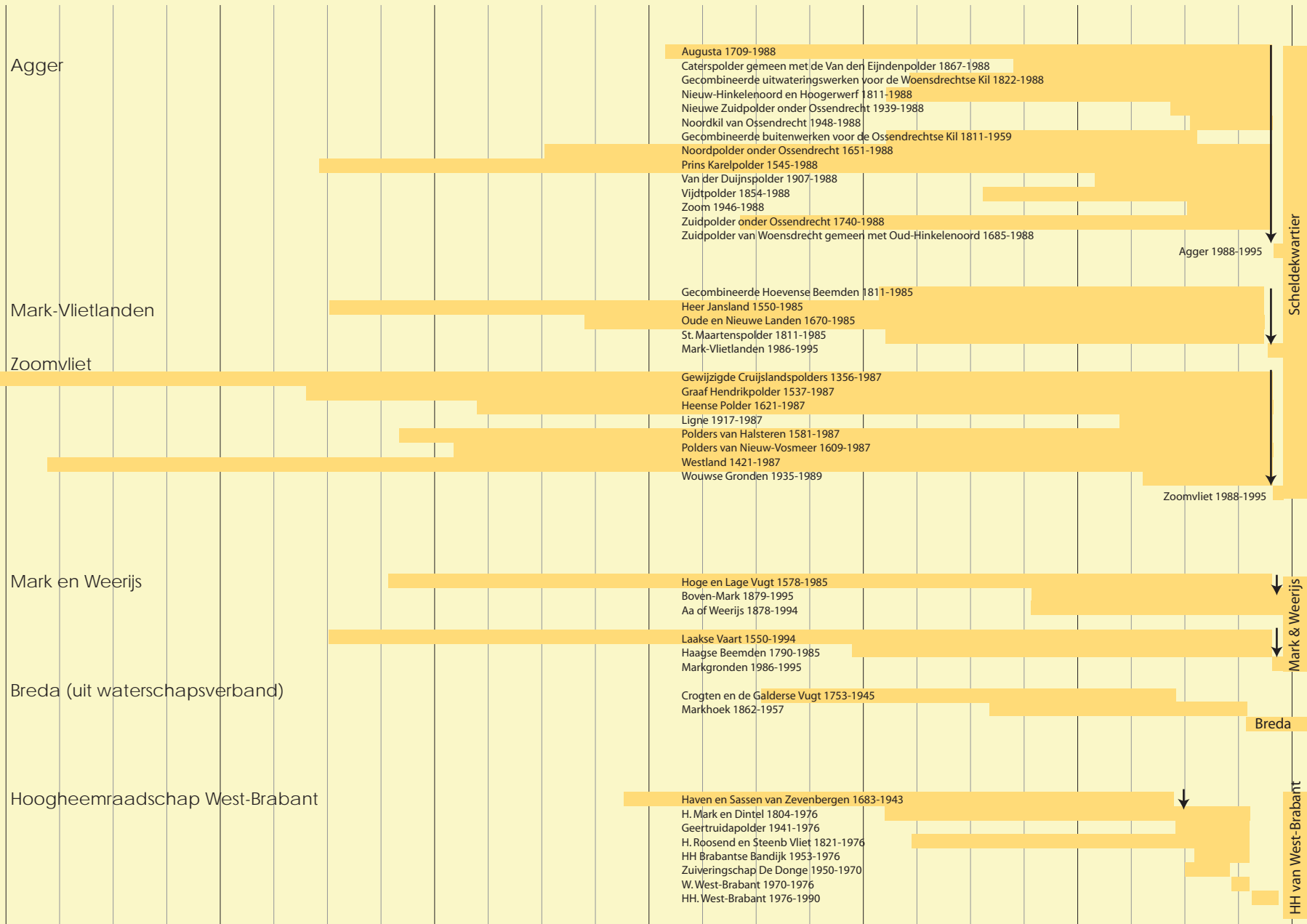
Dr. Jan van den Noort
Rotterdam 3 november 2008

A

1400 1500 1600 1700 1800 1900 2000

B

1400

1500

1600

1700

1800

1900

2000

Vierlingpolders

1517 Grote Polder van Niervaert, 1576 - 1825
 1519 Polder Nieuwe of Kleine Fijnaart, 1579 - 1882
 1518 Polders Zandberg en Nieuwendijk, 1599 - 1893
 1516 Grote Polder, Zandberg en Nieuwendijk, later genaamd [1600] Drie Polders, 1586 - 1891
 1514 Klundertse Dijkkring, later genaamd Vier Polders, 1558 - 1891

1520 Landeke van Hoogstraten en Baziuslandeke, 1586 - 1946
 1521 Kleine Noord- of Slikpolder, 1613 - 1946
 1513 Bloemendaal en in uitwatering gecombineerde polders, 1884 - 1946

1512 Bloemendaal en Bloemendaal en in uitwatering gecombineerde polders, 1576 - 1845

1515 Vier Polders, 1892 - 1946

1522 Waterschap Niervaert, 1946 - 1958

1501 Oude Fijnaart 1548-1958
 1502 Ruigenhil, 1563 - 1958
 1503 Oude Heijningen, 1581 - 1958
 1504 Oude Appelaar, 1597 - 1958
 1528 Nieuwland of Mancia Winterpolder, 1617 - 1958
 1505 Jufvrouwpolder, 1614 - 1958
 1506 Elisabethspolder, 1648 - 1958
 1538 Slobbegors 1648-1880
 1500 Gezamenlijke secretarie der polders onder Fijnaart en Heijningen 1718-1832

1523 Oude Noordpolder, 1673 - 1713
 1524 Oude Noordpolder en Torenpolder, 1693, 1714 - 1740
 1525 Oost- en West-Meeren Polder, 1606 - 1740

1526 Gecombineerde Oude Noordpolder, Torenpolder, Oost- en West-Meeren Polder, 1740 - 1958
 1527 Oudland van Standdaarbuiten, 1692 - 1958
 1509 Sabina Henricapolder, 1786 - 1958
 1507 Grote Torenpolder, 1849 - 1958; dijk 1650
 1510 Mooie Keene, 1886 - 1958
 1508 Beaumondspolder, 1897 - 1958; dijk 1654
 1529 Prins Hendrik of Mancia Zomerpolder, 1862, 1921 - 1958; dijk 1624
 1511 Commissie noodregeling waterschappen Fijnaart en Willemstad, 1953 - 1959

1534 Koningsoordpolder, 1748 - 1937, 11/2 m.
 1533 Dintelpolder, 1679 - 1937, 1 m. Toegang: plaatsingslijst.

1531 Oude Prinslandse Polder, 1607 - 1987
 1532 Willemspolder, 1649 - 1987, 11/2 m. Toegang: geen.

Ham

1554 Elderenspolder en Landeke Voordag 1603-1649
 1546 Het Hoogland enz 1632-1661
 1546 Samenwerkingsverband tussen Elderenspolder, Bredase Polder, Hoogland 1606-1671

1546 Royale polder 1666-1971

1560 Nieuw Moerdijk 1802-1949
 1561 Bredase Polder 1897-1949

1549 Crauwelgors 1637-1958
 1548 Oudland van Zevenbergen 1583-1971
 1550 Waterschap de Nassaupolder 1878-1971
 1551 Nieuwe Zwaluwse Polder 1892-1971

1552 De Koekkoek en Gecombineerde Buitenpolders 1634-1962
 1543 Gecombineerde buitengronden van Drimmelen en Geerttruidenberg, 1900-1954
 1542 Emiliapolder, 1646-1954 en 1955-1971
 SA Breda Grote Zonzeelse Polder 1612-1825

1553 Waterschap Amerkant en Zonzeel 1935-1971
 1559 De Hamse Polders 1953-1970
 1563 Lage Landen 1911-1950
 1564 Westpolder 1777-1950
 1562 Brieltjenspolders 1728-1950

1558 De Houtse Polders 1949-1972

1556 Molenpolder, 1866 - 1943
 1557 De Hartel, 1623 - 1943
 1545 Binnenpolder van Terheijden en Zwaluwe, 1613 - 1972

De Ham 1972-1995

Land van Nassau 1995-2004

C

